

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 แนวความคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ความหมายของการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

United Nations Research Institute Development (UNRISD) ให้ความหมายว่า “เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในเรื่องการตัดสินใจ การเข้าร่วมดำเนินกิจกรรม และการร่วมรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมจากกิจกรรมนั้น” ส่วน United Nations ให้ความหมายว่า “เป็นการมีส่วนร่วมร่วมได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา การเข้ามามีส่วนร่วมทำให้เกิดการพัฒนาและการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการการตัดสินใจในเรื่องของการพัฒนา” (เชษฐชัย ศรีชูชาติ, 2540:13)

ปรัชญา เวสารัชช์ (2528:3-5) ขยายความหมายของการมีส่วนร่วมว่า ต้องครอบคลุมในประเด็นดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นครอบคลุมถึงการสร้างโอกาสที่เอื้อหรือเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคน และสังคมได้ร่วมกิจกรรมนำไปสู่การพัฒนา และทำให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกัน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนสะท้อนการเข้าไปเกี่ยวข้องโดยความสมัครใจเป็นประชาธิปไตยในการตัดสินใจเพื่อกำหนดนโยบาย การวางแผนและดำเนินโครงการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และการแบ่งสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนาการพิจารณาในมิติดังกล่าว การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการเชื่อมระหว่างส่วนที่ประชาชนลงทุน (แรงงาน และทรัพยากร) เพื่อการพัฒนา กับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน

3. ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจแตกต่างกันไปตามสภาพโครงสร้าง

การบริหาร นโยบายและลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชาชนการมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดการพัฒนาที่มุ่งประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน

เดล (Dale) (ชาลซัส ศิลปอวยชัยและคณะ, 2542:12) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการให้ความร่วมมือด้วยความตั้งใจและสมัครใจโดยไม่ถูกบังคับขู่เข็ญ ซึ่งกระบวนการความร่วมมือนั้นต้องประกอบด้วย

1. การเข้าร่วมในการตัดสินใจ และตกลงใจ
2. การเข้าร่วมในการดำเนินงานของแผน และโครงการ
3. การเข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ
4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (ชาลซัส ศิลปอวยชัยและคณะ, 2542:11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมกันคิด พินิจพิจารณาในการคิดตัดสินใจปฏิบัติ และรับผิดชอบในเรื่องที่มีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การพัฒนาชุมชนจะประสบผลสำเร็จได้นั้นต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและสามารถนำไปสู่การช่วยเหลือตัวเองได้ ซึ่งได้แก่ ทำโดยประชาชนเอง ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นก็เป็นของประชาชน และที่ซ้ำไปกว่านั้นประชาชนดำเนินการพัฒนาได้ด้วยตัวของเขาเอง

ในมิติดังกล่าวข้างต้น ได้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกันในด้านการตัดสินใจของการกำหนดนโยบาย การวางแผนปฏิบัติตามการสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นการแบ่งสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ดังนั้นการมีส่วนร่วมในความหมายนี้ จึงเป็นการปลดปล่อยของประชาชนให้หลุดพ้นจากการเป็นผู้รับผลจากการพัฒนา แต่กลายเป็นผู้กระทำในกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการเข้าสู่ภาวะทันสมัย เพราะการมีส่วนร่วมเป็นการแสดงออกซึ่งเสรีภาพในการปฏิบัติตามนโยบายของตนเอง

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

เจมส์ โคร์เนนท (ชาลซัส ศิลปอวยชัยและคณะ, 2542:13) นักการศึกษาที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า “ โรงเรียนและชุมชนเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก” โรงเรียนและชุมชนควรมีส่วนร่วมกันในการวางแผน การวางแผนนโยบาย การแก้ปัญหาและประเมินผลของโรงเรียนเอง หลักการนี้ทำให้ชุมชนควรมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน ในปัจจุบันการศึกษาไม่จำกัดว่าจะต้องมาจากการวางแผนของนักการศึกษาเพียงฝ่ายเดียว แต่อาจมาจากนักศิลปะ นักวิทยาศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ นักรัฐศาสตร์ นักสังคมวิทยา และอื่น ๆ ซึ่งมาร่วมกันวางแผน สำหรับประชาชนทั่วไปแม้

ไม่มีความรู้ ความสามารถในทางวิชาการด้านหนึ่งด้านใดโดยเฉพาะ แต่ประชาชนทั่วไปก็ทำหน้าที่เป็นตลาดของผลผลิต คือ นักเรียนที่จะจบออกไปประชาชนทั่วไปมีฐานะที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตหรือนักเรียนที่จบออกไปโดยอาจเป็นในฐานะบิดามารดา เพื่อนร่วมงาน นายงาน ผู้รับบริการ ฯลฯ เหล่านี้ สามารถเป็นกระบอกสะท้อนให้เห็นคุณภาพของผลผลิตของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นประชาชนพึงได้มีโอกาสร่วมวางแผนนโยบายการศึกษาบ้าง

พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ (ชาญชัย ศิลปอวชัชและคณะ, 2542:31) ได้กล่าวถึง หลักการที่ควรยึดถือในการปฏิบัติงานเพื่อสนองความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน มีดังนี้

1. ควรมีความร่วมมือระหว่างนักวิชาการและประชาชนในการพัฒนาโรงเรียนสิ่งที่ควรตระหนักถึงคือ โรงเรียนใดที่ไม่สามารถบริหารได้ผลอย่างเต็มที่หากปราศจากการร่วมมือของประชาชน
2. นโยบายการศึกษาควรจะมาจากการกำหนดของประชาชนรูปใดก็รูปหนึ่งในระดับประเทศ ประชาชนทั้งประเทศควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการศึกษา ในระดับประเทศ ประชาชนทั้งประเทศควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการศึกษา ในระดับจังหวัดและท้องถิ่น ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจไม่โดยตรงก็ทางอ้อม นักวิชาการต่าง ๆ หรือผู้เชี่ยวชาญใด ๆ ควรมีหน้าที่ ในการให้ข้อเสนอแนะ แต่การตัดสินใจขั้นสุดท้ายควรได้กระทำโดยประชาชน ในหลักการนี้ อาจไม่ได้รับความยอมรับอย่างดีจากนักการศึกษาและนักวิชาการด้วย เห็นว่าประชาชนไทยยังด้อยในการศึกษาจนเกินกว่าที่จะทำการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง จนกว่าเราจะได้พัฒนาการศึกษาเพื่อประชิปโดยจนถึงระดับหนึ่ง แล้วการตัดสินใจเรื่องนโยบายการศึกษาที่สำคัญควรเป็นของประชาชน จะอยู่ในลักษณะใดหรือรูปแบบใดนั้นย่อมสุดแต่การพิจารณา

3. การดำเนินงานที่แท้จริงของโรงเรียนเป็นความรับผิดชอบของนักวิชาการและบุคลากรทางการศึกษา ในขณะที่นโยบายโรงเรียนหรือการตัดสินใจว่า โรงเรียนควรจะเป็นอย่างไรนั้นเป็นเรื่องของประชาชน แต่หน้าที่ในการทำงานที่แท้จริงเป็นของนักการศึกษา หน้าที่ของโรงเรียน กล่าวโดยสรุป ประชาชนเป็นฝ่ายกำหนดว่าควรได้ “อะไร” จากการศึกษาส่วนนักศึกษาและบุคลากรของโรงเรียนเป็นฝ่ายกำหนดและดำเนินการว่าจะทำอย่างไร

4. ประชาชนควรมีส่วนร่วมกับการศึกษาในทุกระดับ การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนไม่ว่าจะสนับสนุนระดับชาติ จังหวัด อำเภอ หมู่บ้าน ฯลฯ และผลการดำเนินการศึกษาไม่ว่าในระดับใดก็ตามมีผลสืบเนื่องกันได้ การมีส่วนร่วมในบางครั้งควรมีแม้กระทั่งในชั้นเรียน ด้วยเหตุนี้จึงพิจารณาเห็นว่าเป็นความจำเป็นในการที่จะต้องเริ่มมีสถานศึกษาขึ้น เพื่อเป็นการนำประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง ส่วนการมีสภาจังหวัดจะมีผลให้การบริหารราชการส่วน

ท้องถิ่นและการจัดการศึกษาท้องถิ่นดำเนินไปด้วยกันหรือไม่นั้น ย่อมเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาถึงนโยบายระดับชาติที่ว่าเราต้องพิจารณาถึงนโยบายระดับชาติที่ว่าเราต้องการให้การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นและการจัดการศึกษาของท้องถิ่นดำเนินไปด้วยกันหรือไม่อย่างไร

5. การที่จะให้ประชาชนธรรมดาที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น ต้องมีการแนะนำจากนักวิชาการความจริงประชาชนธรรมดาที่มีความรู้ ความคิดมากน้อย ก็สามารถทำประโยชน์ได้มากหากมีนักวิชาการต่าง ๆ คอยทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำ ให้ความช่วยเหลือจากนักวิชาการและนักศึกษานั้น เป็นไปในรูปหาวิธีดำเนินการประชุมร่วมกัน การจัดปฐมนิเทศ การวางแผนโครงสร้างเหล่านี้ เป็นต้น บางครั้งอาจจะจริงที่ประชาชนทั่วไปอาจมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างได้โดยไม่ต้องมีความช่วยเหลือจากฝ่ายวิชาการ แต่ในหลาย ๆ ครั้งอาจเกิดปัญหาที่แก้ได้ยากตามมาภายหลัง

6. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาต่อโรงเรียนนั้น จะต้องกระจายไปอย่างมีใช้ เป็นไปแต่เฉพาะบุคคลบางกลุ่มบางเหล่า ซึ่งจะทำให้มีการหาผลประโยชน์ส่วนตนหรือกลุ่มได้ นโยบายแผนงานและปัญหาต่างๆ ควรจะได้ทำการศึกษาเพื่อเป็นการสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้หมายถึงการที่ไม่ให้อภิสิทธิ์อันมีขอบแก่กลุ่ม หรือบุคคลใด ๆ อันจะเป็นการยุติธรรมขึ้นในชุมชนนั้น ๆ

7. การจะมีส่วนร่วมใด ๆ ในการศึกษาของประชาชนควรขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการศึกษาที่ได้รับมาอย่างถ่องแท้ ปัญหาทางการศึกษานั้นยุ่งยากและสับสน บางครั้งปัญหาที่มีขอบเขตกว้างขวางเกินกว่าจะแก้ไขเฉพาะในชุมชน หากจะดำเนินการแก้ไขใด ๆ ให้มีประสิทธิภาพก็ควรจะได้มีการศึกษากันอย่างหนัก ถกเถียงข้อดีข้อเสีย และการตัดสินใจอย่างรอบคอบ โดยจะต้องพิจารณากันถึงเหตุผลเป็นประการสำคัญ

8. การเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องเป็นไปอย่างมีแบบแผน ควรได้มีการกำหนดขอบเขตของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าวนี้ อาจได้แก่ การวางแผน ระเบียบ แนวปฏิบัติของการทำงานร่วมกัน ทุกคนจะต้องรู้หน้าที่ของตน มิฉะนั้นอาจเกิดปัญหาได้

9. การเข้าร่วมควรปรับให้สอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ๆ ในบางครั้งเรามักจะนิยมการลอกแบบเพราะง่ายดี แต่ผลเสียอาจมีมากมาย บางครั้งการแก้ปัญหาประเภทเดียวกันทำสำเร็จในชุมชนหนึ่งแต่จะไม่ได้ผลเลยหากทำในอีกชุมชนหนึ่ง

2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะหลักเบื้องต้นของการมีส่วนร่วมคือ ถ้าการตัดสินใจใดก็ตามส่งผลกระทบต่อบุคคลต่าง ๆ บุคคลเหล่านั้นควรจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น หมายความว่าหลักการนี้ตั้งอยู่บนความคิดที่ว่าบุคคลแต่ละ

คนย่อมจะทราบดีว่าตนต้องการอะไร เพราะฉะนั้นการที่เหตุการณ์ใดก็ตามจะส่งผลกระทบถึงบุคคลหนึ่ง บุคคลนั้นย่อมจะทราบว่าเขาต้องการหรือไม่ ต้องการอะไรบ้างที่จะเกิดขึ้นกับตัวเอง ดังนั้น เพื่อความยุติธรรมบุคคลนั้นควรที่จะต้องมีสิทธิในการกำหนดให้เหตุการณ์นั้นเป็นไปอย่างที่เขาต้องการ เพื่อให้ผลที่ตามมาเป็นไปตามที่เขาต้องการ

ไพรัตน์ เฑาะรินทร์ (2532:15) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะตีกรอบได้แตกต่างกัน แต่เดิมนั้นรัฐมักจะมองในแง่การร่วมสมทบแรงงาน วัสดุ เงิน ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมบำรุงรักษามากกว่าร่วมสมทบ ด้านวัตถุและเงินแม้ว่าจะยังจำเป็นอยู่ก็ตาม โดยภาพรวมก็ยังเน้นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นจะต้องเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1. ร่วมศึกษาปัญหาสาเหตุของปัญหาและความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดสร้างรูปแบบการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาเพื่อสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม
4. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมบริหารงานพัฒนาทั้งสติปัญญา แรงงาน และทุนตามขีดความสามารถ

ลิขิต ธีรเวคิน (2520:517-518) ได้กล่าวถึงผลของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ผลทางเศรษฐกิจ

1.1 การมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาชนบท ช่วยให้การใช้จ่ายเพื่อการดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความระมัดระวัง

1.2 การมีโครงสร้างการปกครองตนเอง โดยสมาชิกส่วนใหญ่รู้สึกว่าเขาตนมีสิทธิและหน้าที่และมีบทบาทสำคัญจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมก็ตาม จะทำให้เกิดการดำเนินงานและปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการอยู่ในความสนใจหรือเอาใจใส่ของสมาชิก ย่อมเป็นผลดีในแง่การช่วยเหลือควบคุมโดยมวลสมาชิกเอง มิให้เกิดการฉ้อโกงหรือกระทำการอันผิดระเบียบ กฎ ข้อบังคับ ฯลฯ เป็นการควบคุมทรัพยากรให้เกิดการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นทางเศรษฐกิจอีกแง่หนึ่ง

2. ผลทางการเมือง

2.1 ผลทางการเมืองที่เห็นได้ชัดก็คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น จะเป็นการเสริมความรู้สึกว่า การปกครองตนเองนั้นมีผลลัพธ์ประจักษ์ที่เป็นตัวตน มิใช่มีเฉพาะสิทธิในทางการเมืองในลักษณะนามธรรม แต่สามารถโยงนามธรรมให้ออกมาในรูปธรรม คือการวางนโยบายการพัฒนาชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชนของตน

2.2 การมีสิทธิในการริเริ่มโครงการ และดำเนินโครงการจนสิ้นสุด โดยมีความอิสระ ย่อมก่อให้เกิดความเชื่อมั่นทางการเมือง ซึ่งจะเป็นเสริมความรู้สึกเรื่องการมีส่วนร่วม และการปกครองตนเอง เป็นการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในลักษณะของการมีส่วนร่วมมากขึ้น

3. ผลทางสังคมและจิตวิทยา

3.1 ผลทางสังคมและจิตวิทยานั้น ย่อมเห็นได้จากการรู้สึกว่าคุณเป็นเจ้าของ ท้องถิ่นมีสิทธิมีเสียงและอำนาจที่จะจัดการกับโชคชะตาของท้องถิ่นได้ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นซึ่งสามารถและยินดีที่จะดูแลตนเอง ความผูกพันกับท้องถิ่นจะมีมากขึ้นและความใส่ใจในการพัฒนาท้องถิ่นก็จะตามมา

3.2 การมีสิทธิในการปกครองตนเอง และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน จะนำไปสู่การพัฒนาความรู้จักร่วมมือกันในชุมชน การจัดข้อขัดแย้งและความเห็นไม่ตรงกันในเรื่องนโยบายการตกลงกันในเรื่องการจัดสรรทรัพยากร การยอมรับและประนีประนอมในกระบวนการถกเถียงตัดสินใจนโยบาย ซึ่งเป็นการเสริมสร้างให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีหลักมีเกณฑ์ในการจัดการเรื่องภายในชุมชน

4. วิทยาการ

4.1 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตั้งแต่การริเริ่ม การทำแผน ฯลฯ ทำให้เกิดการพยายามเรียนรู้วิทยาการต่าง ๆ ในด้านการวางแผน การบริหาร โครงการ ฯลฯ อย่างน้อยก็ในขั้นพื้นฐาน

4.2 เมื่อกระบวนการพัฒนาชุมชนมีความต่อเนื่อง และสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วม และผลในทางสังคมและจิตวิทยาเกิดขึ้นตามที่ได้กล่าวมา จะทำให้สมาชิกชุมชนคอยสลับรับฟังติดตามข่าวสาร โดยเฉพาะความรู้ทางวิทยาการ เพราะมีผลโดยตรงและมีความสัมพันธ์กับชีวิตในท้องถิ่นและชีวิตของคนในชุมชน ทำให้เกิดการตื่นตัวและเข้าใจถึงปัญหา และวิทยาการต่าง ๆ

5. ผลต่อนโยบายระดับชาติ

5.1 ผลต่อนโยบายพัฒนาระดับชาติประการแรกคือ การแข่งขันกันระหว่างชุมชนที่ปกครองตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นกับชุมชนอื่น ๆ ทำให้พยายามปรับปรุงแก้ไขความล้มเหลวต่าง ๆ การแข่งขันเช่นนี้ย่อมนำไปสู่การสร้างสรรค์ เป็นการช่วยพัฒนาประเทศในระดับชาติไปในตัว

5.2 การรู้จักวางแผนการพัฒนาชุมชนในลักษณะการประสานกับแผนระดับอำเภอ จังหวัดและระดับชาติ เท่ากับเป็นหน่วย ๆ หนึ่ง ซึ่งเปรียบได้กับชิ้นส่วนของการต่อภาพให้ครบรูป

5.3 การปกครองตนเองและการพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง เป็นการช่วยให้

การพัฒนาชนบทเป็นไปตามความต้องการและจำเป็นของท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจ และดำเนินการซึ่งเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลไปในตัว

ปรัชญา เวสารัช (พิมานา บุรณินทุ, 2536 : 34) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญซึ่งผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชนบท ดังนี้

1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย
2. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
3. ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากสหกรณ์ ออมทรัพย์
4. ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกเกรงใจ ไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวน หรือความรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วม เพื่อให้เกิดความสามัคคี

พัทธยา สายหู (พิมานา บุรณินทุ, 2536 : 34) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีความสำคัญและส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ได้ดำเนินการอยู่ในชุมชน ซึ่งความสำเร็จของโครงการพัฒนาชุมชนขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยที่เป็นลักษณะของโครงการ เช่น เป็นโครงการที่ประชาชนต้องการ
2. ปัจจัยที่เป็นลักษณะของชาวบ้านเอง เช่น ขยันขันแข็ง สามัคคี มีผู้นำดี
3. ปัจจัยที่มาจากทางราชการ เช่น ถือเป็นโครงการที่สำคัญ มีงบประมาณเหลือเพียงพอ มีเจ้าหน้าที่วิชาการสนับสนุน
4. ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบ เช่น การคมนาคมสะดวก วัสดุพร้อม เศรษฐกิจของหมู่บ้านไม่ฝืดเคือง

2.3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

แคมป์เบลล์ และ แรมซีเยอร์ (Campbell and Ramseyer) (กิตติโชติ ห้อยยี่ภู่, 2527 : 22) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาไว้ดังนี้

1. ระดับที่ไม่มีส่วนร่วมเลย คือ การที่โรงเรียนและชุมชน ไม่มีการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเลยต่างฝ่ายต่างอยู่โรงเรียนไม่ให้โอกาสแก่ประชาชนที่จะมีส่วนร่วม ประชาชนก็ไม่สนใจไม่รับรู้ ไม่ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
2. ระดับที่มีส่วนร่วมน้อย คือการที่โรงเรียนติดต่อกับประชาชนในชุมชน เป็นบางครั้ง ลักษณะของการมีส่วนร่วมเป็นการรับฟังสิ่งซึ่งโรงเรียนได้แจ้งให้ทราบ

3. ระดับที่มีส่วนร่วมปานกลาง คือ การที่ประชาชนได้รับทราบเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น และมีคำถามจากประชาชนมาสู่โรงเรียนมากขึ้นเป็นครั้งคราว แต่ส่วนใหญ่เป็นการรับฟังจากโรงเรียนฝ่ายเดียว

4. ระดับการมีส่วนร่วมมาก คือ การที่โรงเรียนและชุมชนเริ่มมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันมากขึ้น เป็นการติดต่อกันทั้งสองฝ่าย มีการคิดหาเหตุผล แก้ไขปัญหาาร่วมกัน โรงเรียนรับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

5. ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การที่โรงเรียนและชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน การคิดหาเหตุผล การตัดสินใจ การแก้ปัญหาร่วมกันทั้งสองฝ่ายระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.4 บทบาทของชุมชนที่มีต่อการจัดการศึกษา

ดิลก พัฒน์พิชัยโชติ และปรีชา คัมภีรปกรณ (ชาญชัย ศิลปอวยชัยและคณะ, 2542 : 18) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนว่า ในการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษาตอนต้น ถ้าต้องการให้เจริญก้าวหน้าไปได้ดีแล้วควรมีการประสานกันระหว่างรัฐ คือ โรงเรียนกับราษฎร คือ เอกชนที่เป็นสมาชิกของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ซึ่งการร่วมมือเป็นไปได้หลายรูปแบบ และหลายระดับ เช่น

1.1 การให้ข้อมูล ในบทบาทประการนี้ กลุ่มผู้นำจะเป็นแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนต้องการ เช่น ปัญหาและความต้องการของชุมชน แหล่งทรัพยากร สภาพเศรษฐกิจและสังคม เจตคติของชุมชนต่อการศึกษา

1.2 การให้คำปรึกษาในการกำหนดแนวนโยบายหรือการดำเนินงานของโรงเรียน ในบางครั้งจำเป็นจะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ เฉพาะด้านของบุคคลที่อยู่ภายนอกโรงเรียนซึ่งในการนี้ผู้นำชุมชนย่อมจะเป็นที่ปรึกษาได้เป็นอย่างดี หรือในกรณีที่ทางโรงเรียนกำหนดแนวนโยบาย หรือโครงการพัฒนาขึ้นมา แล้วขอความเห็นจากกลุ่มผู้นำชุมชนเพิ่มเติมอีกย่อมจะทำให้ได้รับประโยชน์มากขึ้น

1.3 เป็นแหล่งทรัพยากรในการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษานั้น ถ้าหากโรงเรียนจะยึดถือเอางบประมาณของทางราชการแต่เพียงอย่างเดียวก็สามารถทำได้ แต่ยังมีกิจกรรมหรือการดำเนินงานบางอย่างของโรงเรียนที่หากสามารถทำได้แล้วจะทำให้โรงเรียนได้พัฒนาตามเป้าหมายที่กำหนดไว้เร็วขึ้นกว่าอาศัยงบประมาณของทางราชการแต่เพียงแหล่งเดียว ดังนั้นจึงเป็นสิ่ง

1.4 จำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องอาศัยกลุ่มผู้นำของชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากร ซึ่งทรัพยากรนี้จะเป็นทรัพยากรบุคคล เป็นเงิน หรือวัสดุ ทรัพยากรที่เป็นอาคารสถานที่ก็ได้

ภานุวัฒน์ รักดีวงศ์ (ชาญชัย ศิลปอวยชัยและคณะ, 2542 : 22) ได้กล่าวถึงการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นรับผิดชอบว่า ท้องถิ่นได้ร่วมให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัย ที่อาศัยอยู่ในบริเวณของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยการเข้ามาร่วมกันในการจัดการในรูปแบบของการเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการจัดการศึกษาและบริหารการศึกษาในรูปแบบของคณะกรรมการร่วม ที่เป็นของกรมการปกครองและของท้องถิ่นอันเป็นองค์กรที่เป็นนิติบุคคลและ/หรือองค์กรในชุมชนที่เป็นนิติบุคคล กับกลุ่มข้าราชการในสถานศึกษาที่มีที่ตั้งอยู่ในบริเวณท้องถิ่น การดำเนินการดังกล่าวท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นอิสระ แต่ต้องอยู่ภายใต้กรอบที่กฎหมายกำหนด

ศิริกุล พลัสศักดิ์ (ชาญชัย ศิลปอวยชัยและคณะ, 2542 : 23) ได้กล่าวว่า ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อสถานศึกษาดังนี้

1. ให้ความช่วยเหลือในด้านการเงิน ที่ดิน วัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์การเรียนการสอน
2. ให้ความช่วยเหลือในด้านความคิดเห็น การให้คำปรึกษาต่อโรงเรียนที่เกี่ยวกับ

กิจกรรมหรือปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนช่วยให้มีความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ

3. ให้ความช่วยเหลือด้านวิทยาการ
4. ให้ความช่วยเหลือในการสำรวจความต้องการของชุมชน
5. ให้ความช่วยเหลือในการสำรวจความต้องการของชุมชน
6. ให้ความช่วยเหลือต่อสมาคมผู้ปกครองโดยการเป็นสมาชิก

พินานา บุรณินทุ (2536 : 35-36) กล่าวว่าจากลักษณะและแนวทางต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วม ถึงแม้จะมีนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายที่แตกต่างกัน แต่พอจะสรุปเป็นแนวทางในการเข้ามามีส่วนร่วมได้ ดังนี้

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

1. ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรม ที่เป็นผู้ร่วมคิด ร่วมก่อตั้งโดยตรง
2. ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมโดยอ้อม ในฐานะผู้ให้การสนับสนุน และให้ความร่วมมือ

ขั้นตอนในการร่วมคิด

1. ขั้นตอนในการร่วมดำเนินการ
2. ขั้นตอนในการร่วมรับผลประโยชน์
3. ขั้นตอนในการติดตามประเมินผล

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ
2. ปัจจัยทางด้านการเมือง
3. ปัจจัยทางด้านสังคม

4. ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม

จากลักษณะ ขั้นตอน และปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมการศึกษาและการพัฒนาที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำมาเป็นกรอบในการศึกษาค้นคว้า โดยมุ่งศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาว่าอยู่ในระดับใด และการศึกษาโดยการพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของประชาชนได้อย่างชัดเจนขึ้น

2.5 แนวคิดการจัดการศึกษาไทย

ในปัจจุบันความพยายามกระจายอำนาจทางการศึกษาที่ปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ระบุไว้ดังนี้ คือ

มาตรา 43 วรรคสอง การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิหรือหน้าที่พึง จาริต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืนทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ

มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

มาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมมีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอบรมตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐแต่ต้องไม่ขัดต่อ มาตรา 43 และมาตรา 81 ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติ การจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นด้วย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) โดยสนับสนุนการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาทุกระดับ ให้มีความคล่องตัวเปิดโอกาสให้ครอบครัวชุมชน และ

ท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม ถือเป็นกระบวนการความคิดและการปฏิบัติทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม (ชาธิวัฒน์ ศรีแก้ว , 2539:39)

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและแผนพัฒนาต่าง ๆ ได้มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่บัญญัติอำนาจหน้าที่ของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน เป็นต้น ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนี้

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลัก
วรรคสอง มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วรรคหก การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น

มาตรา 12 นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกระทรวง

มาตรา 24 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

มาตรา 58 วรรคสอง ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สิน

และทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมกับการระดมค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

กรมวิชาการ (ชาญชัย ศิลปอวยชัย และคณะ, 2542 : 29) ได้ประมวลทัศนะข้อคิดเห็นที่ได้จากบทความ ผลการวิจัย การประชุมสัมมนาทางวิชาการในเรื่องแนวความคิดในการจัดการศึกษาในอนาคต ซึ่งมีข้อสรุปสำคัญ 3 เรื่อง คือ

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การพัฒนาพลเมืองของประเทศในสองด้าน คือด้านคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ที่มีปัญญา มีคุณธรรมและมีความสามารถพื้นฐานหรือศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป อีกด้านหนึ่ง คือ ความสามารถในการประกอบอาชีพหรือเน้นกำลังแรงงานสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต ซึ่งเรื่องนี้ต้องสร้างคนมีความรู้ ทั้งด้านวิทยาศาสตร์พื้นฐาน สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพ ได้แก่ ความสามารถด้านภาษา คำนวณ การอ่านการสื่อสาร ตลอดจนเทคนิควิธีการจัดการเบื้องต้น

2. หลักของการจัดการศึกษา จะต้องเป็นไปในลักษณะที่ประสานและเชื่อมโยงกัน 4 ประการคือ

2.1 ความกว้างและเป็นธรรม การจัดการศึกษาทุกระดับ และทุกประเภทการศึกษา ควรจัดอย่างกว้างขวางและเป็นธรรม ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลที่มีความแตกต่างในด้าน เพศ วัย ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม

2.2 ความสมดุล การจัดการศึกษาควรจัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสมดุลระหว่าง ปัญญา คุณธรรม และสมรรถภาพพื้นฐานกับความรู้และทักษะสำหรับการประกอบอาชีพ

2.3 ความสอดคล้อง การจัดการศึกษาควรจัดให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมประเทศและของสังคมในระดับต่าง ๆ ทั้งในเขตเมืองและชนบท

2.4 ความหลากหลาย การจัดการศึกษาควรจัดให้มีความหลากหลายทั้งในรูปแบบ เนื้อหาและวิธีการ

3. แนวทางสำคัญของการจัดการศึกษา มี 3 ประการคือ

3.1 การจัดโครงการสร้างของระบบการศึกษาในลักษณะที่ยืดหยุ่นและเป็นเครือข่าย คือ การเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามาศึกษาและเรียนรู้ได้ตามความสนใจ และความพร้อมได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และตลอดชีวิต สำหรับเรื่องเครือข่ายนั้น ได้แก่ การสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ที่ช่วยส่งผ่านและถ่ายทอดความรู้ประเภทต่าง ๆ และจากแหล่งต่าง ๆ ไปยังผู้รับบริหารได้อย่างต่อเนื่อง

3.2 การจัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน เนื้อหาสาระของการศึกษาควร

ครอบคลุมความรู้ที่เป็นวิทยากรสมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีสัดส่วนที่สมดุลและพอเหมาะกับความต้องการของบุคคลและสังคม ในขณะที่ด้วยกันสาระและกระบวนการเรียนการสอนควรจะต้องการพัฒนาบุคคลอย่างครบถ้วนรอบด้าน

3.3 การบริหารและการจัดการ มีแนวทางดังต่อไปนี้

3.3.1 การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ตลอดจนองค์กรท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหาร และการจัดกิจกรรมทางการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของท้องถิ่นของตน

3.3.2 แบ่งการรับภาระการให้บริการทางการศึกษา โดยรัฐควรเน้นการให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาสำหรับผู้ขาดหรือด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการศึกษาสงเคราะห์และการศึกษาพิเศษ นอกเหนือจากนี้ให้เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของชุมชน องค์กรท้องถิ่น และเอกชน เป็นผู้จัดบริการการศึกษาภายใต้การส่งเสริม สนับสนุน กำกับดูแลและควบคุมมาตรฐานการศึกษาของรัฐ

3.3.3 พัฒนาด้านการระดม และจัดสรรทรัพยากร เพื่อการจัดการศึกษาระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชน สถานประกอบการ ตลอดจนผู้รับบริการทางการศึกษา โดยให้ผู้รับบริการทางการศึกษารับผิดชอบค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามระดับและประเภทการศึกษา โดยพิจารณาจากสัดส่วนของผลตอบแทนทางสังคมเป็นหลัก ให้เอกชนและชุมชนรับภาระค่าใช้จ่ายเต็มที่ในการปรับใช้กำลังคนให้เหมาะสมกับกิจกรรมการผลิตของตน ส่วนการจัดทรัพยากรทางการศึกษาของภาครัฐ ควรปรับให้มีประสิทธิภาพและเกิดความเป็นธรรมแก่สาธารณะและเอื้อต่อการกระจายโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้นแก่ผู้ขาดและผู้ด้อยโอกาสในระดับ ประเภทการศึกษาต่าง ๆ

ศูนย์บริการการศึกษานอกระบบ โรงเรียน อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ (ชาญชัย ศิลปอวยชัย, 2542 : 33) ได้อธิบายถึงแนวการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

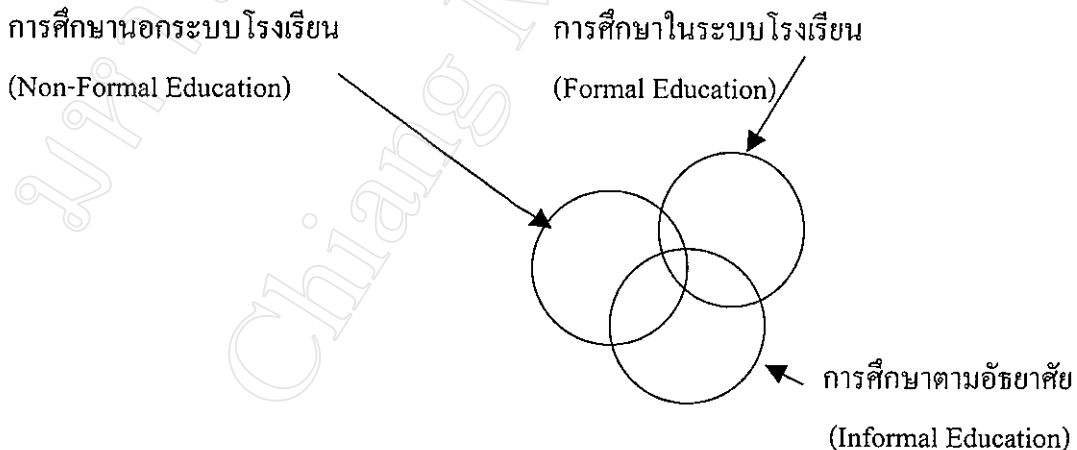
1. การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) เป็นการจัดการศึกษาที่มีโครงสร้างที่ชัดเจนแน่นอนและมีลำดับ มีการแบ่งชั้นเรียนตามอายุ จัดการเรียนการสอนตามลำดับขั้นตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษา โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ มีหลักสูตรเวลาเรียน
2. ที่แน่นอนมีการจำกัดอายุผู้เรียน มีการลงทะเบียนเรียน และมีการวัดผล และการประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตรการเรียนเน้นในเรื่องอนาคต ส่วนใหญ่มีสถานที่แน่นอนในการเรียน
3. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non-Formal Education) เป็นการจัดการศึกษา

ที่จัดขึ้นนอกโรงเรียนปกติโดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการเป็นประชาชนอยู่นอกโรงเรียนมีวัตถุประสงค์ในการเรียนที่ชัดเจน โดยมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ คือ มีหลักสูตร เวลาเรียน มีการลงทะเบียน วัตถุประสงค์ประเมินผลเพื่อรับประกาศนียบัตร ไม่จำกัดอายุ เน้นการเรียนที่เป็นสภาพปัจจุบัน มีเวลาเรียนที่ไม่แน่นอน

4. การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากเรื่องต่าง ๆ จากชุมชน จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยลักษณะที่สำคัญ คือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่การสอบ ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอนเรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียนส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งไม่จำกัดเวลาเรียนสามารถเรียนได้ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

การจัดการศึกษาทั้ง 3 ประเภทนี้ ไม่ได้แยกจากกันโดยเด็ดขาด มีบางส่วนที่เหลื่อมซ้อนกันดังแสดงใน

แผนภาพที่ 2 แสดงแผนภูมิความเกี่ยวข้องของการจัดการศึกษาทั้ง 3 ประเภท

(ชาอุทัย ศิลปอายุชัย และคณะ, 2542:29.)

จากภาพ แสดงว่าประชาชนแต่ละคนอาจจะได้รับการศึกษาประเภทใดประเภทหนึ่งเพียงประเภทเดียว บางคนอาจจะได้รับการศึกษา 2 ประเภท หรือบางคนอาจจะได้รับการศึกษา 3 ประเภท ซึ่งเป็นการเรียนรู้ตลอดเวลาของบุคคลนั้น ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

(2541:3-12) ได้อธิบายถึงหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่กล่าวมาว่า ชุมชนหรือองค์กรชุมชน หรือหน่วยงานอื่น ๆ ในท้องถิ่น สามารถจัดกิจกรรมการศึกษาต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. กิจกรรมการฝึกอาชีพพระยะสั้น เป็นการจัดการสอนวิชาชีพต่าง ๆ เช่น วิชาช่างอุตสาหกรรม วิชาพาณิชยกรรม วิชาศิลปหัตถกรรม วิชาคหกรรมและการเกษตร ให้กับประชาชนที่อยู่นอกโรงเรียนในระยะเพียงสั้น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการฝึกทักษะเบื้องต้น หรือทักษะพื้นฐานทางอาชีพตลอดจนการเสริมสร้างความรู้และความชำนาญในด้านอาชีพ

2. กิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิต เป็นการดำเนินการอบรมประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความรู้ทั่วไป ด้านกฎหมาย ด้านคุณธรรม ศีลธรรม โดยมีกำหนดระยะเวลาเพียงสั้น ๆ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนจนทักษะทางด้านการสร้างคุณภาพการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิต ดำเนินการโดยศึกษานอกโรงเรียนร่วมกับกรมพัฒนาชุมชน กรมประชาสัมพันธ์ กรมการปกครอง กรมอนามัย เป็นต้น

3. กิจกรรมการศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education Programs) เป็นกิจกรรมการศึกษาที่เป็นการเรียนรู้ตามวิถีชีวิต เช่น การศึกษาจากห้องสมุด ซึ่งห้องสมุดเป็นแหล่งบริการความรู้และข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ให้กับประชาชน นักศึกษา เด็กและผู้ใหญ่ที่มีความสนใจแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง การศึกษาของเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน เป็นแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชน ทั้งเป็นแหล่งความรู้ที่เกิดขึ้นจากการจัดตั้งหรือการจัดการ มีการจัดระบบให้บริการความรู้ที่มีคุณค่า เช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สถานีอนามัย สำนักงานเกษตรตำบล และหน่วยงานการศึกษาอื่น ๆ ตลอดจนที่อ่านหนังสือพิมพ์ แหล่งความรู้ในชุมชน ที่มีอยู่ตามธรรมชาติหรือตามวิถีชาวบ้าน เช่น วัด บ่อน้ำ ปลา สวนสมุนไพร เครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน ทำหน้าที่ให้บริการการศึกษาตามอัธยาศัยแก่ประชาชน โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ จากการถ่ายทอดของผู้รู้หรือภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการ ตลอดจนการเรียนรู้จากวิถีชีวิตอื่น ๆ นอกจากนี้การศึกษาตามอัธยาศัยโดยสื่อสารมวลชนนับว่ามีบทบาทอย่างยิ่ง เนื่องจากในปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางด้านสื่อเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก ประกอบกับข้อมูลข่าวสารมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจและสังคม จึงทำให้สื่อสารมวลชนเพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงถือได้ว่าสื่อสารมวลชนมีหน้าที่ในการให้บริการการศึกษาตามอัธยาศัยในด้านการให้ความรู้ต่าง ๆ โดยสื่อสารทางวิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ นิตยสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

4. กิจกรรมการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนเป็นแหล่งวิทยาการที่มีคุณค่าต่อบุคคลและสังคมอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ประกอบด้วย ภูมิปัญญาของผู้รู้วัฒนธรรมและองค์ความรู้ของชุมชน ซึ่งได้รับการสั่งสมและการถ่ายทอดสืบต่อมา

5. กิจกรรมการเรียนรู้จากสื่อพื้นบ้าน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากการแสดง หรือการเล่นที่แฝงไว้ด้วยวัฒนธรรมของชาวบ้านที่แสดงไว้ให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของ ชาวบ้านโดยมีเป้าหมายเพื่อความบันเทิง ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ตลอดจนการจรรโลงไว้ซึ่ง แบบแผนประเพณีของสังคมและชุมชน สื่อพื้นบ้านมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ คตินิยม และคุณธรรมอันดีงามโดยผ่านการแสดงของตัวละครต่าง ๆ ที่เข้ามาร่วมแสดง เช่น ลิเก หมอลำลำ ตัด เพลงลูกทุ่ง

การศึกษาความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ตามแนวพระราชบัญญัติการ ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องใน การจัดการศึกษากลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษา 358 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 637 ครู ผู้สอน 513 คนศึกษานิเทศก์ 289 คน ข้าราชการพลเรือน 358 กรรมการโรงเรียน 333 คน รวม 2,665 คน โดยใช้แบบสอบถามที่คณะทำงานจัดทำขึ้น เก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนการประชา สัมพันธ์และการจัดทำร่างกฎหมายประกอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ระหว่างวันที่ 2-21 กันยายน 2542 ณ จังหวัดต่าง ๆ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณหาค่าความถี่ ร้อยละ โดยใช้ โปรแกรม SPSS/PC + สรุป ได้ดังนี้

1. แนวจัดการศึกษา มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

1.1 การจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ รัฐควรจัดตั้งศูนย์บริการช่วยเหลือคนพิการ ตั้งแต่ระยะเริ่มแรก และการจัดการตั้งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลือ ควรจัด ในลักษณะเงินอุดหนุน

1.2 การนับอายุเด็กเข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับ ควรนับตามปีปฏิทิน

1.3 บุคคลครอบครัวยุคใหม่ขององค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพสถาบันศาสนา สถาน ประกอบการและสถาบันอื่น ๆ ที่จัดการศึกษา ต้องมีความพร้อมในเรื่องครูผู้สอน ที่ต้องเป็นผู้มี ความรู้ความสามารถ และมีวุฒิการศึกษาโดยตรง เป็นลำดับแรก

1.4 ในการจัดทำมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา สถานศึกษา สามารถเพิ่มระดับมาตรฐานได้ซึ่งในการกำหนดมาตรฐานควรให้ความสำคัญในเรื่องผลผลิตในการ จัดการศึกษา

1.5 หน่วยงานต้นสังกัดต้องติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา มากกว่าปีการศึกษาละ 1 ครั้ง

1.6 สำหรับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาไม่ได้มาตรฐาน หน่วยงานต้นสังกัดควรเข้าไปแก้ไขหรือแทรกแซงในสถานศึกษาจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน

2. การบริหารและการจัดการศึกษา

2.1 คณะกรรมการสภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีจำนวนไม่เกิน 35 คน โดยมีสัดส่วนผู้แทนขององค์กรเท่ากันทั้ง 3 องค์กร วิธีได้มาของผู้แทนองค์กรควรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของสมาชิกในองค์กร มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี และไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน

2.2 คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีไม่เกิน 20 คน สัดส่วนของผู้องค์กรและผู้นำศาสนามีจำนวนเท่ากัน ได้มาโดยการเลือกตั้งโดยตรงจากสมาชิกผู้ทรงคุณวุฒิได้มาโดยให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้คัดเลือกมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี และไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน

2.3 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจำนวนไม่เกิน 15 คน สัดส่วนของผู้แทนองค์กรมีจำนวนไม่เท่ากัน ผู้แทนองค์กรได้มาโดยการเลือกตั้งจากสมาชิกในองค์กรผู้ทรงคุณวุฒิได้มาโดยให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้คัดเลือก มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี และไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน

2.4 การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา ในเรื่องการสร้างและการอนุมัติหลักสูตร การจัดตั้งงบประมาณ การสรรหาแต่งตั้งบุคลากร การดำเนินการทางด้านวินัย เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา สำหรับการบริหารงบประมาณเป็นหัวหน้าของสถานศึกษา

2.5 หลักเกณฑ์และวิธีประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรประกอบสำคัญคือ ความต้องการของประชาชน และควรให้รับผิดชอบการจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา เป็นอันดับแรก

3. ครูและบุคลากรทางการศึกษา

3.1 องค์กรวิชาชีพครู ควรมีการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานขึ้นใหม่ ให้ทำหน้าที่สภาวิชาชีพมีคณะกรรมการไม่เกิน 20 คน ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ประกอบวิชาชีพ ผู้ทรงคุณวุฒิ และกรรมการโดยตำแหน่ง มีจำนวนสัดส่วนเท่ากัน ผู้แทนผู้ประกอบวิชาชีพควรมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกโดยตรง มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี และไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน

3.2 ใบบัณฑิตวิชาชีพ ควรแยกเป็นประเภทตามบทบาทหน้าที่แต่ละกลุ่ม กำหนดระยะเวลาของใบบัณฑิตวิชาชีพครู 5 ปี ต่อครั้ง

3.3 องค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู ควรจัดเป็นส่วนราชการภายใน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและในสถานศึกษา ควรมีอนุกรรมการองค์กรกลาง
บริหารงานบุคคลของข้าราชการครูไม่เกิน 15 คน

3.4 เงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และประโยชน์เกื้อกูลครูอื่น สำหรับข้าราชการ
ครูที่ลาศึกษาต่อ ฝึกอบรม ศึกษาดูงานและปฏิบัติงานวิจัย ควรได้รับการพิจารณาเงินเดือนได้ โดย
ให้เลื่อนได้ในกรณีที่เป็นการต้องการของทางราชการให้ระบบใบประกอบวิชาชีพครู ส่งผลต่อ
การดำเนินการทางวินัย ตำแหน่ง เงินเดือน และค่าตอบแทน

ภารกิจหลักในการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
2. การจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถพิเศษ
3. การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
4. ปฏิรูปการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ
5. จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ
6. ส่งเสริมการศึกษาของเอกชน
7. ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
8. ส่งเสริมศาสนา ศิลป และวัฒนธรรม
9. ส่งเสริมการพลศึกษาและการกีฬา
10. การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
11. งานประกันคุณภาพ
12. การเทียบโอนผลการศึกษาทุกระดับการศึกษา
13. ปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
14. ปฏิรูประบบบริหาร และการจัดการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
15. ปฏิรูปทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
16. ส่งเสริมการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
17. ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน
18. การประชาสัมพันธ์
19. การปรับปรุงกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ภารกิจหลักและแผนปฏิบัติการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ตามที่คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้เห็นชอบดำเนินงานใน 19 แผนงานเพื่อรองรับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และได้มอบหมายให้ผู้รับผิดชอบประชุมหารือกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เพื่อกำหนดประเด็นและแผนปฏิบัติการร่วมกันแล้ว

บัดนี้การประชุมหารือได้ดำเนินการไปพอสมควรแล้ว มีความก้าวหน้าพอสรุปได้ดังนี้

1. ทั้ง 19 แผนงานได้กำหนดประเด็นหลักและวางแผนปฏิบัติการ ซึ่งส่วนใหญ่จะกำหนดเงื่อนไขให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการหลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวคือ

แผนปฏิบัติการหลักภายใน ปี 2542 จะกำหนดกรอบความคิดและรูปแบบในการดำเนินงาน

แผนปฏิบัติการหลักภายใน ปี 2543 – 2544 จะดำเนินการนำร่องและนำผลดำเนินงานมาปรับปรุงและขยายผล

2. สารสำคัญของแผนงานต่าง ๆ แบ่งออกได้เป็น 6 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 แผนงานที่เกี่ยวกับประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย แผนงานต่าง ๆ จำนวน 3 แผนงาน ดังนี้

แผนงานที่ 1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

แผนงานที่ 2 การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ

แผนงานที่ 3 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

กลุ่มที่ 2 แผนงานที่เกี่ยวกับประเภทของการศึกษาอื่น ๆ ประกอบด้วยแผนงานต่าง ๆ จำนวน 4 แผนงาน ดังนี้

แผนงานที่ 4 ปฏิรูปการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ

แผนงานที่ 5 จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ

แผนงานที่ 6 ส่งเสริมการศึกษาของเอกชน

แผนงานที่ 7 ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

กลุ่มที่ 3 แผนงานที่เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการกีฬา ประกอบด้วย แผนงานต่าง ๆ จำนวน 2 แผนงาน ดังนี้

แผนงานที่ 8 ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

แผนงานที่ 9 ส่งเสริมการพลศึกษาและการกีฬา

กลุ่มที่ 4 แผนงานที่เกี่ยวกับหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ คุณภาพ และการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยแผนงาน ต่าง ๆ จำนวน 4 แผนงาน ดังนี้

แผนงานที่ 10 การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แผนงานที่ 11 งานประกันคุณภาพ

แผนงานที่ 12 การเทียบโอนผลการศึกษาระดับการศึกษา

แผนงานที่ 13 ปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

กลุ่มที่ 5 แผนงานที่เกี่ยวกับระบบบริหาร ประกอบด้วย แผนงานต่าง ๆ จำนวน 4 แผนงาน ดังนี้

แผนงานที่ 14 ปฏิรูประบบบริหาร และการจัดการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

แผนงานที่ 15 ปฏิรูปทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

แผนงานที่ 16 ส่งเสริมการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แผนงานที่ 17 ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

กลุ่มที่ 6 แผนงานเตรียมการและสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา ประกอบด้วยแผนงานต่าง ๆ จำนวน 2 แผนงาน ดังนี้

แผนงานที่ 18 การประชาสัมพันธ์

แผนงานที่ 19 การปรับปรุงกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

สำหรับภารกิจหลักของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดกลุ่มทั้ง 6 กลุ่มจะได้นำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

ส่วนรายละเอียดของแผนปฏิบัติการของแต่ละแผนงาน

กลุ่มที่ 1 แผนงานที่เกี่ยวกับประเภทการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แผนงานที่ 1 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

ภารกิจหลัก

1. การแบ่งระดับและประเภทการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
2. การปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี
3. การจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

4. การทดลองโครงการนำร่องการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี (อยู่ในแผนงานปฏิรูประบบบริหารและการจัดการ)

5. การพัฒนารูปแบบจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถพิเศษ (อยู่ในแผนงานปฏิรูปการศึกษาเพื่อคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ)

6. การจัดทำแผนการจัดบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่ (School Mapping)

7. การคำนวณและการจัดระบบค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา (อยู่ในแผนงานปฏิรูปทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา)

8. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประชากรวัย 18 ปีขึ้นไป

9. การกำหนดบทบาทสถานศึกษาในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

10. การให้สิทธิประโยชน์แก่กลุ่มต่าง ๆ ในสังคมเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างหลากหลาย

11. หลักเกณฑ์ประเมินความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อยู่ในแผนงานส่งเสริมการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับแผนปฏิบัติการหลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการ มีดังนี้

ปี 2542 จะกำหนดกรอบความคิดและรูปแบบในการดำเนินงาน

ปี 2543-2544 จะดำเนินการนำร่องและนำผลดำเนินงานมาปรับปรุงและขยายผล

แผนงานที่ 2 การจัดการศึกษาสำหรับผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ
ภารกิจหลัก

1. กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ

2. แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบการดำเนินงาน

3. สำรวจข้อมูล จำแนก และจัดทำฐานข้อมูลจำนวนนักเรียนกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษทั้ง 3 กลุ่ม

ความต้องการพิเศษทั้ง 3 กลุ่ม

4. กำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการการจัดการศึกษา สำหรับกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ

ความต้องการพิเศษ

5. พัฒนาระบบบริหารการศึกษาสำหรับกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ

6. วางระบบในการจัดการศึกษาในกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษทั้ง 3 กลุ่ม

7. กำหนดค่าใช้จ่ายรายหัวของคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ
8. ออกกฎกระทรวงว่าด้วยเรื่องสื่อ และสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับการศึกษา เพื่อคนพิการและจัดทำกฎระเบียบ เกี่ยวกับคนพิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้มีความสามารถพิเศษ
9. ประกาศรับรองภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติของคนหูหนวกไทย
10. ปรับเนื้อหา หลักสูตร โปรแกรมการเรียนการสอน การวัด ประเมินผล ให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็กแต่ละกลุ่ม
11. ผลิตและพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการสื่อสาร การเรียนรู้ที่เหมาะสม กับกลุ่มผู้พิการแต่ละประเภท
12. แผนผลิตและพัฒนาสื่อ และเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการสื่อสาร การเรียนรู้ที่เหมาะสม กับกลุ่มผู้พิการแต่ละประเภท

การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับ แผนปฏิบัติการหลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่ามีความสอดคล้องกัน

แผนงานที่ 3 การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

ภารกิจหลัก

1. การจัดทำนโยบาย กฎหมายการศึกษาปฐมวัย
2. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดบริการการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสมทั่วถึง และมีคุณภาพ
3. พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยบุคลากรต้องครอบคลุมตั้งแต่ พ่อแม่ สมาชิกในครอบครัว ผู้ที่จะเป็นพ่อแม่ ผู้ดูแลเด็ก ๆ พี่เลี้ยงเด็ก
4. จัดทำเกณฑ์มาตรฐานสถานรับเลี้ยงเด็ก (ต่ำกว่า 3 ปี) และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย 3-6 ปี
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกส่วนของสังคม (บุคคล ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) มีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาปฐมวัย
6. สนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนาส่งเสริม องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ในทุกเรื่อง

หมายเหตุ แผนงานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยอยู่ระหว่างการจัดทำแผนปฏิบัติการ

กลุ่มที่ 2 แผนงานที่เกี่ยวกับประเภทของการศึกษาอื่น ๆ

แผนงานที่ 4 ปฏิรูปการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ

ภารกิจหลัก

1. การกำหนดปรัชญาและวิสัยทัศน์การอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ
 2. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่เป็นเอกภาพ (ระดับชาติ ระดับเขต และระดับสถานศึกษา)
 3. การพัฒนาระบบมาตรฐานวิชาชีพและการประกันคุณภาพ
 4. การพัฒนาระบบการเรียนรู้และการสร้างทักษะวิชาชีพ
 5. การพัฒนาระบบความร่วมมือกับสถานประกอบการ
 6. การพัฒนาระบบบุคลากรการอาชีวศึกษา
 7. การพัฒนาระบบการเงินและการระดมทรัพยากร
 8. การกำหนดประเด็นหลักในการร่าง พ.ร.บ. การอาชีวศึกษา
- การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับแผนปฏิบัติการหลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่ามีความสอดคล้องกัน

แผนงานที่ 5 จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ ภารกิจหลัก

1. พันธกิจและภารกิจของอุดมศึกษา
2. กำหนดรูปแบบและประเภทของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
3. กำหนดโครงสร้างการบริหารอุดมศึกษา
4. การกำหนดทิศทางที่ชัดเจนของทุกสังกัดให้ตอบสนอง พ.ร.บ.การศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542
5. การพัฒนาระบบกลไกความร่วมมือระหว่างอุดมศึกษาับการศึกษาระดับอื่นและระบบอื่นของสังคม
6. อาจารย์และบุคลากรอุดมศึกษา
7. การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานอุดมศึกษา
8. การพัฒนาระบบบริหารจัดการอุดมศึกษา
 - การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่ออุดมศึกษา
 - ความเสมอภาคและกระจายโอกาสทางการศึกษา
 - เอกภาพอุดมศึกษา
 - เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
๙. การเตรียมการให้สถานศึกษาอุดมศึกษา พัฒนาตนเองให้เป็นอุดมศึกษาในกำกับ

ของรัฐ

การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับแผนปฏิบัติการหลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการ มีดังนี้

ในปี 2542 ศึกษาวิจัย กำหนดกรอบความคิด จัดทำแผน

ในปี 2543 ยกร่างพันธกิจ พัฒนารูปแบบ จัดประชาพิจารณ์ ปรับปรุง ประชาสัมพันธ์

ในปี 2544-2545 ดำเนินการตามนโยบาย

แผนงานที่ 6 ส่งเสริมการศึกษาของเอกชน

ภารกิจหลัก

1. ความเป็นอิสระของสถานศึกษา
2. การเป็นนิติบุคคล ของสถานศึกษาเอกชน
3. ระบบการส่งเสริมให้เอกชนจัดการศึกษาในรูปแบบหลากหลาย
4. แนวทางการส่งเสริมการอุดหนุน (การสนับสนุนด้านเงินอุดหนุนการคิดค่าใช้จ่ายรายหัว การลดหย่อน การยกเว้นภาษีอุปกรณ์/เทคโนโลยีทางการศึกษา และอื่น ๆ
5. การกำหนดให้มีองค์กรเพื่อรองรับผู้แทนภาคเอกชน
6. การบริหารจัดการขององค์กรของรัฐที่ดูแล/ส่งเสริมการศึกษาเอกชน

การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับแผนปฏิบัติการหลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการ ดังนี้

ในปี 2541 - 2542 ยกร่าง พระราชบัญญัติการศึกษาเอกชน ประชาพิจารณ์

ในปี 2542 - 2543 ยกเลิก แก้ไข ปรับปรุงกฎระเบียบที่ใช้ปัจจุบันให้สอดคล้องกับ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ในปี 2543-2544 แก้ไข/ปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติการศึกษาเอกชน

แผนงานที่ 7 ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ภารกิจหลัก

ก. จัดทำกรอบและสาระการปฏิรูป

1. การกำหนดกรอบความคิด นิยาม ยุทธศาสตร์การปฏิรูป
2. การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3. การแบ่งระดับหรือการเทียบระดับและการเทียบโอนผลการเรียนรู้
 4. การส่งเสริมและการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
 5. การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาตลอดชีวิต
 6. การจัดการศึกษาตลอดชีวิตขององค์กรท้องถิ่น
 7. การพัฒนามาตรฐานและการประกันคุณภาพ
 8. การจัดตั้งกองทุนการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตและคูปองเพื่อการศึกษา
 9. จัดทำแผนการพัฒนานุเคราะห์ทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 10. ศึกษาและดำเนินการระดมทุนเพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 11. สร้างและพัฒนาระบบฐานข้อมูลเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 12. กำหนดบทบาทภาครัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 13. ส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิตเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในภาคเอกชน
 14. ศึกษาและกำหนดกลยุทธ์การใช้ประโยชน์และสมดุลของเนื้อหา ทั้งภายในและภายนอกประเทศ
 15. สนับสนุนการมีส่วนร่วมขององค์กรพัฒนาเอกชนและท้องถิ่น ในการร่วมผลิตใช้แบบประเมินเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 16. ศึกษา จัดตั้งหน่วยงานกลาง ตาม ม.69
 17. จัดทำแผนส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิต และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- ข.พัฒนานโยบาย**
- พัฒนานโยบายการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต
- พัฒนานโยบายการส่งเสริมเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
3. จัดทำกฎกระทรวง ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ
 1. จัดทำร่างระเบียบว่าด้วยการเทียบโอนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
 2. จัดทำร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งระดับหรือเทียบระดับการศึกษา
 3. จัดทำร่างกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรเงินกองทุนเพื่อการผลิตการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 4. จัดทำร่างกฎกระทรวง ระเบียบ คำสั่ง และประกาศที่เกี่ยวข้อง
 - ค. จัดทำร่าง พ.ร.บ.

-จัดทำร่าง พ.ร.บ. การส่งเสริมการศึกษาลดชีวิต

การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับแผนปฏิบัติการหลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า สาระสำคัญในแผนปฏิบัติการ มีดังนี้

ปี 2542 มอบหมายภารกิจให้ผู้เกี่ยวข้อง

ปี 2543 จัดทำรายละเอียด จัดทำกรอบการปฏิรูป จัดประชาพิจารณ์ เริ่มนำร่องต่อไปจนถึง 2544

ปี 2544 พัฒนาระบบนโยบายจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาลดชีวิต

ปี 2545 จัดทำแผนตามพระราชบัญญัติการศึกษาลดชีวิต

กลุ่มที่ 3 แผนงานที่เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการกีฬา

แผนงานที่ 8 ส่งเสริมการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

ภารกิจหลัก

1. กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

1.1 การกำหนดเนื้อหาทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ที่จะต้องดำเนินการถ่ายทอดและสืบสาน

1.2 กระบวนการของการถ่ายทอดและสืบสานศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

1.3 องค์การที่จะรับผิดชอบในการกำกับ ดูแล หรือดำเนินการถ่ายทอดและสืบสาน

2. มาตรฐานของความสัมฤทธิ์ผล (รู้ เข้าใจ ชาบซึ่ง ประพฤติปฏิบัติ) ทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

2.1 ศึกษาเกณฑ์และมาตรฐานที่มีอยู่ทั้งในและต่างประเทศ

2.2 สร้าง กำหนดเกณฑ์ มาตรฐาน (ขั้นต่ำ) ที่เด็กไทย /คนไทย ควรได้รับ หรือควรมี

2.3 กำหนดองค์กรที่จะรับผิดชอบในการกำกับ ดูแล และดำเนินการ

3. การพัฒนาบุคลากรทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

3.1 กำหนดประเภทของบุคลากรทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

3.2 ศึกษาเกณฑ์ หรือมาตรฐานของบุคลากรทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมที่มีอยู่ทั้งในและต่างประเทศ

3.3 กำหนดขอบข่าย เนื้อหา

3.4 กำหนดกระบวนการพัฒนาเพื่อนำบุคลากรทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเข้าสู่

มาตรฐาน

3.5 จัดองค์กรที่จะรับผิดชอบในการกำกับ ดูแล หรือดำเนินการ

4. ระบบการระดมทรัพยากร (เช่น ระบบภาษี เป็นต้น) และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อ
การดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

4.1 ศึกษารูปแบบและวิธีการด้านภาษีและงบประมาณเพื่อการที่มีอยู่ใน และ
ต่างประเทศ (เพื่อหารูปแบบที่น่าจะเหมาะสม)

4.2 ศึกษาผลกระทบที่จะดำเนินงานซึ่งจะต้องไปเกี่ยวข้องกับกระทรวงการคลังและ
หน่วยงานอื่น ๆ

4.3 กำหนดรูปแบบ แนวทาง มาตรการ ข้อเสนอแนะ

4.4 ดำเนินการปฏิรูปร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. ระบบการบริหารและการจัดการด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

5.1 ส่งเสริมและพัฒนาบทบาทและศักยภาพขององค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ
การดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ให้สามารถส่งเสริม สนับสนุน และประสาน การดำเนิน
งานด้านศาสนา ศิลป และวัฒนธรรม ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

5.2 จัดทำแผนงาน แผนเงิน และแผนคนทางด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ตั้งแต่ระดับ
ชาติจนถึงระดับท้องถิ่น ให้ประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบทั้งในระดับนโยบาย ระดับ
บริหาร จัดการและระดับปฏิบัติ

5.3 ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้องค์กรและหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กร ปกครองท้อง
ถิ่น และองค์กรประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
ของชาติ และของท้องถิ่น ได้ด้วยการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน

การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับแผนปฏิบัติการ
หลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า สาระสำคัญของแผน
ปฏิบัติการ มีดังนี้

ปี 2542 ศึกษางานด้านต่าง ๆ

ปี 2543 วิจัย เสนอแนวทางจัดระบบ การปรับปรุงกฎหมาย

แผนงานที่ 9 การส่งเสริมการพลศึกษาและการกีฬา

ภารกิจหลัก

1. จัดการเรียนการสอนพลศึกษา และการกีฬาในทุกระบบจัดการศึกษา

2. การจัดทำมาตรฐานการเรียนการสอน และการประเมินผลด้านผลศึกษา
 3. การปฏิรูปการผลิตและการพัฒนาครูพลศึกษา
 4. การใช้วิชาพลศึกษาเป็นสื่อและกลไกในการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนผ่านกระบวนการลูกเสือและยุวกาชาด
 5. การส่งเสริม ป้องกัน แก้ไข บำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม
 6. พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศทางด้านพลศึกษาและการกีฬา
 7. การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางด้านพลศึกษา การกีฬาและสุขภาพ มาดำเนินงานจัดการพลศึกษา และการกีฬาทุกระดับ
 8. การใช้กิจกรรมพลศึกษาและการกีฬาเป็นสื่อในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมวลชน
- การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับแผนปฏิบัติการหลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการ มีดังนี้
- ปี 2542-2543 ศึกษาแนวทางกรอบความคิด รูปแบบ จัดทำเกณฑ์ จัดทำหลักสูตร จัดทำแผนพัฒนาระบบข้อมูล
- ปี 2542-2545 การส่งเสริม กีฬา สำหรับนักเรียนและเยาวชน

กลุ่มที่ 4 แผนงานที่เกี่ยวกับหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ คุณภาพ และการพัฒนา หลักสูตร
แผนงานที่ 10 ปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้
ภารกิจหลัก

1. จัดทำกรอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. จัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. จัดทำกรอบหลักสูตรท้องถิ่น
4. นำเสนอกรอบหลักสูตรฯ หลักสูตรแกนกลาง และกรอบหลักสูตรท้องถิ่น ต่อคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
5. กำหนดกลยุทธ์ศาสตร์การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
7. จัดพิมพ์หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
8. วางแผนการทดลองหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
9. วางแผนการทดลองหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

10. ประสานแผนกับทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องกับการทดลองหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
11. ประชุมชี้แจงบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการทดลองหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
12. ติดตามประเมินผล เพื่อการปรับปรุงหลักสูตรและแนวการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและรายงานผลเป็นระยะ
13. เตรียมการใช้หลักสูตรและยุทธศาสตร์การใช้หลักสูตร
14. ปรับปรุงหลักสูตรและแนวการบริหารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
15. ปรับปรุงเอกสารประกอบหลักสูตร
16. จัดทำต้นฉบับ จัดพิมพ์หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
17. ดำเนินการตามยุทธศาสตร์การใช้หลักสูตร
18. ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศในปีการศึกษา 2545

(พ.ศ.2545)

การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับแผนปฏิบัติการหลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการ มีดังนี้

- ปี 2542 จัดทำกรอบหลักสูตร กำหนดยุทธศาสตร์ วางแผนการทดลอง
- ปี 2543 จัดทำเอกสาร ประสานแผน ประชุมชี้แจงทดลองใช้หลักสูตร ติดตาม
- ปี 2544 เตรียมการใช้หลักสูตร ปรับปรุง
- ปี 2545 ประกาศใช้หลักสูตร

แผนงานที่ 11 ประกันคุณภาพการศึกษา

ภารกิจหลัก

1. การกำหนดมาตรฐานการศึกษา
 - ปัจจัย
 - กระบวนการ
 - ผลผลิต
2. การกำหนดกรอบการประกันคุณภาพภายใน
 - การควบคุมคุณภาพ
 - การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพ
 - การประเมินคุณภาพ
3. การส่งเสริมสถานศึกษาให้พัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน

-ธรรมเนียมสถานศึกษา

-ระบบสารสนเทศ

-การบริหารระบบคุณภาพ

-การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุง

-เครื่องมือ

-เกณฑ์

-ตัวบ่งชี้

-การรายงานคุณภาพ

4. การส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา

-มาตรฐานการศึกษาของพื้นที่

-การตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุง

-การรายงานคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่

-สนับสนุนและประสานข้อมูลให้หน่วยงานที่รับผิดชอบประเมินคุณภาพภายนอก

5. ประเมินและประมวลข้อมูลคุณภาพการศึกษา

6. การจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ

-จัดทำพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงาน

-เตรียมการจัดตั้งสำนักงาน

7. กำหนดกรอบและแนวทางการประเมินคุณภาพภายนอก

-กำหนดมาตรฐานคุณภาพ (ปัจจัยคุณภาพ) ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินภายนอก

-พิจารณากรอบและคู่มือการประเมินภายนอก

-จัดเตรียมคู่มือประเมินภายนอก

-กำกับดูแลการประเมินผลของผู้ประเมินภายนอก

8. จัดทำระบบฐานข้อมูลการประเมินคุณภาพการศึกษา

การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับแผนปฏิบัติการหลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า สาระสำคัญในแผนปฏิบัติการ มีดังนี้

ปี 2542 การกำหนดกรอบความคิด จัดทำร่างมาตรฐาน รูปแบบ

ปี 2543 การจัดทำกฎกระทรวงทำความเข้าใจหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เผยแพร่ความคิดของบุคลากร เริ่มดำเนินการในเรื่องของการประกันคุณภาพภายใน และทดลองระบบการประกันคุณภาพภายนอก

ปี 2544 ติดตามกำกับ ดูแล ปรับปรุง

แผนงานที่ 12 เทียบโอนผลการศึกษาทุกระดับการศึกษา

ภารกิจหลัก

1. เตรียมการขร่างหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบ โอนความรู้
 - 1.1 ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดกรอบแนวคิด
 - 1.2 ขร่างกรอบแนวคิดการเทียบ โอนความรู้ระหว่างรูปแบบการจัดการศึกษาและระหว่างหลักสูตรในระดับเดียวกัน
 - 1.3 ประชุมพิจารณากรอบแนวคิด
 - 1.4 เสนอกรอบแนวคิดต่อคณะกรรมการพิจารณาจัดทำร่างกฎกระทรวงและร่างพระราชกฤษฎีกา
 2. ขร่างหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบ โอนความรู้
 - 2.1 ประชุมขร่างหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบ โอนความรู้
 - 2.2 เสนอร่างหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบ โอนความรู้ต่อคณะกรรมการพิจารณาจัดทำร่างกฎกระทรวงและร่างพระราชกฤษฎีกา
 - 2.3 เสนอร่างหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบ โอนความรู้ต่อคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
 3. ประชาพิจารณ์ร่างหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบ โอนความรู้
 4. เสนอร่างหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบ โอนความรู้ต่อคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
 5. เสนอร่างหลักเกณฑ์และวิธีการเทียบ โอนความรู้ต่อกระทรวงศึกษาธิการ
- หมายเหตุ แผนงานเทียบโอนผลการศึกษาทุกระดับการศึกษาอยู่ระหว่างการจัดทำแผนปฏิบัติการ

แผนงานที่ 13 ปฏิรูปครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

ภารกิจหลัก

1. การผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา
 - 1.1 ส่งเสริมให้มีระบบและกระบวนการผลิตครู
 - 1.2 ประสานนโยบายแผนงานการผลิตครู
 - 1.3 พัฒนาคณาจารย์ของสถาบันการผลิตครู
 - 1.4 พัฒนาสถาบันผลิตครูให้มีความพร้อมและเข้มแข็ง

ศึกษา

- 1.5 พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนนักศึกษาครู
- 1.6 พัฒนาระบบการสรรหาคนเก่ง คนดี มาเรียนครู
- 1.7 จัดระบบการรับรองมาตรฐานและคุณภาพของสถาบันผลิตครู
- 1.8 ส่งเสริมเครือข่ายและองค์กรเพื่อการผลิตครู
2. การพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งการศึกษาระดับพื้นฐานและอุดมศึกษา

- 2.1 ส่งเสริมให้มีระบบและกระบวนการพัฒนาครู
- 2.2 ประสานนโยบายและแผนการพัฒนาครู
- 2.3 เตรียมบุคลากรที่เข้าประจำการใหม่ และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง
- 2.4 พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมครู
- 2.5 ส่งเสริมเครือข่าย และองค์กรเพื่อการพัฒนาครู
- 2.6 จัดระบบการรับรองมาตรฐานและคุณภาพของการพัฒนาครู

3. การปฏิรูประบบบริหารงานบุคคล (ม.54)

- 3.1 การศึกษาระดับพื้นฐานและอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา
- 3.2 การศึกษาอุดมศึกษาระดับปริญญา

4. การส่งเสริม ขยาย เชิดชูเกียรติวิชาชีพครู

- 4.1 จัดทำสารบัญญัติว่าด้วยกองทุนพัฒนาครู ม.52 และกองทุนส่งเสริม ครู

คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ม.55

- 4.2 จัดทำสารบัญญัติกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิ

ประโยชน์เกื้อกูลอื่น ๆ ม.55

- 4.3 ขยายเชิดชูเกียรติครู และผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา (ม.55 ม.57)
- 4.4 สนับสนุนหน่วยงานทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการ

จัดการศึกษา (ม.57)

5. ปฏิรูปองค์กรวิชาชีพครูผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา (ม.53)

- 5.1 จัดทำสารบัญญัติในการปฏิรูปองค์กรวิชาชีพ โดยแก้ไข พระราชบัญญัติครู

พ.ศ.2488

- 5.2 จัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการในการออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

- 5.3 กำหนดพัฒนามาตรฐาน จรรยาบรรณวิชาชีพครูและกำกับดูแลการปฏิบัติ

การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับแผนปฏิบัติการ

หลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการ มีดังนี้

ปี 2542 จัดตั้งสภาวิชาการเพื่อกำหนดนโยบาย และมาตรฐานการผลิตครู แก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู

ปี 2543 - ริเริ่มการพัฒนาคุณภาพสถาบันผลิตครู ระบบสรรหา ฯลฯ ถึงปี 2545

- พัฒนาระบบบริหารงานบุคคลโดยเน้นการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ

- จัดทำสารบัญญัตินโยบายด้วยกองทุนพัฒนาครู กองทุนส่งเสริมครู กฎหมายว่าด้วยเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์อื่นๆ การปฏิรูปองค์กรวิชาชีพ การกำหนดหลักเกณฑ์ ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ มาตรฐานจรรยาบรรณครู

กลุ่มงานที่ 5 แผนงานที่เกี่ยวกับระบบบริหาร

แผนงานที่ 14 ปฏิรูประบบบริหารและการจัดการ

ภารกิจหลัก

1. ศึกษาแนวทาง กำหนดกรอบ และวางแผนการดำเนินงานด้านการจัด

โครงสร้าง ระบบงาน การแบ่งส่วนการกำหนดองค์ประกอบ ตามหมวด 5 แห่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

2. ศึกษาโครงสร้างการบริหารของกระทรวงศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.1 ส่วนที่เกี่ยวกับการศาสนาและวัฒนธรรม

2.2 ศึกษารูปแบบการดำเนินงานศาสนาและวัฒนธรรม (งานวิจัย)

3. เสนอผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการศึกษาต่อคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา (ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542) และกระทรวงศึกษาธิการ

3.1 กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาตามโครงการความช่วยเหลือจากธนาคารพัฒนาเอเชีย

3.2 แนวทางการจัดโรงเรียนในกำกับของรัฐ : บทเรียนจากต่างประเทศ

3.3 แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยยึด โรงเรียนเป็นฐาน

3.4 แนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา (ในต่างประเทศ)

3.5 ผลการศึกษาเงื่อนไขความสำเร็จในการดำเนินงานของคณะกรรมการ โรงเรียน

4. การจัดตั้งสำนักงานโครงการนำร่อง กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐาน

4.1 จัดเตรียมสารออกพระราชกฤษฎีกา จัดหาทรัพยากรและเตรียมดำเนินการ

4.2 นำร่องการบริหารและการจัดการศึกษาใน

-เขตพื้นที่การศึกษา

-สถานศึกษา

การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับแผนปฏิบัติการ
หลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า สาระสำคัญในแผนปฏิบัติ
การ มีดังนี้

ปี 2542 ศึกษาแนวทาง โครงสร้างการบริหาร เสนอผลงานวิจัย

ปี 2543-2545 จัดตั้งสำนักงานโครงการนำร่อง และดำเนินการนำร่อง

แผนงานที่ 15 การปฏิรูปทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

ภารกิจหลัก

การระดมทรัพยากร

1. ศึกษาและพัฒนาแนวทางการใช้มาตรการจูงใจทางภาษีเพื่อสร้างแรงจูงใจในการ
ระดมทรัพยากร

2. ศึกษาและพัฒนาแนวทางการจัดเก็บภาษีเพื่อการศึกษา

3. ศึกษาแนวทางการระดมทรัพยากรจากผู้เรียน

การจัดสรรทรัพยากร

1. ศึกษาและพัฒนารูปแบบ/หลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณเป็นเงินอุดหนุน รายหัว
(การศึกษาขั้นพื้นฐาน) สำหรับเด็กปกติ และการจัดสรรงบประมาณ เพิ่มเติมสำหรับกลุ่มที่มีความ
ต้องการพิเศษ (กลุ่มผู้ยากจน/ด้อยโอกาส กลุ่มผู้พิการ กลุ่มที่มีความสามารถพิเศษ)

3. ศึกษาและพัฒนารูปแบบ/หลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนการศึกษาที่จัดโดยบุคคล
ครอบครัว สถาบัน/องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนและสังคม

4. ศึกษาและพัฒนาแบบ/หลักเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายลงทุนให้
สถานศึกษาของรัฐ

5. ศึกษาและพัฒนากระบวนการบริหารจัดการกองทุน

การบริหารและการใช้ทรัพยากร

1. ศึกษาและพัฒนาระบบการตรวจสอบ ติดตามประเมิน ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการใช้งานระบบแผนการศึกษา

2. ศึกษาและพัฒนาระบบบัญชีและสารสนเทศเพื่อการตรวจสอบการใช้ทรัพยากร

3. ศึกษาและพัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

4. ศึกษาแนวทางการปรับแก้ไขกฎหมาย กฎกระทรวง/ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ เป็นการปฏิรูปทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาอยู่ระหว่างการจัดการ

แผนปฏิบัติการ

แผนงานที่ 16 ส่งเสริมการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ภารกิจหลัก

1. การจัดทำเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.1 ศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 วิจัยและพัฒนาเกณฑ์/วิธีการประเมินความพร้อม

1) เตรียมการ เช่น

-ประชุม/สัมมนาเพื่อให้ได้แนวทางในการจัดทำเกณฑ์

-ประชุมปฏิบัติการทำคู่มือประเมินความพร้อมด้านต่าง ๆ เช่น รายได้

บุคลากร เจตคติ

-สัมมนา ประชาพิจารณ์และปรับปรุงเกณฑ์/คู่มือ

-สร้างหลักสูตรอบรม/-อบรมบุคลากรผู้ประเมิน

ทดลองใช้เกณฑ์วิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

และปรับปรุง/พัฒนาเกณฑ์และวิธีการประเมิน

1.3 ร่างข้อเสนอเกณฑ์/วิธีการประเมินความพร้อม

1.4 จัดสัมมนา/ประชาพิจารณ์

1.5 ร่างหลักเกณฑ์/วิธีการประเมินความพร้อมเสนอคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง

1.6 ประกาศใช้

2. การประสานและส่งเสริมการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองฯ

2.1 ศึกษาแนวทาง/รูปแบบการประสานและส่งเสริมการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองฯ

2.2 ขอร่างข้อเสนอแนวทางการประสานและส่งเสริมการจัดการศึกษา และ

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- 2.3 ประชุม/สัมมนา/ประชาพิจารณ์
- 2.4 ปรับปรุงแก้ไข
- 2.5 ทดลองใช้ ติดตามประเมินผล และปรับปรุงพัฒนา
- 2.6 เสนอแนวทาง/รูปแบบต่อคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง
3. การจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 3.1 ศึกษาแนวทาง/วิธีการจัดสรรงบประมาณอุดหนุน
 - 3.2 ยกร่างข้อเสนอแนวทางการจัดสรรงบประมาณ
 - 3.3 ประชุม/สัมมนา/ประชาพิจารณ์
 - 3.4 ปรับปรุงแก้ไข
 - 3.5 ทดลองใช้ ติดตามประเมินผล และปรับปรุงพัฒนา
 - 3.6 เสนอคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง
 - 3.7 เสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ
 - 3.8 ปรับแก้ไขและร่างกฎหมาย/กฎ/ระเบียบที่เกี่ยวข้อง
 - 3.9 เสนอคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง และคณะรัฐมนตรี
 - 3.10 ประกาศใช้กฎหมาย/ระเบียบที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับแผนปฏิบัติการหลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าสาระสำคัญ ในแผนปฏิบัติการ มีดังนี้

- ปี 2542-2543 ศึกษาแนวทาง จัดทำเกณฑ์
- ปี 2543-2544 ทดลองใช้เกณฑ์ ปรับข้อมูล
- ปี 2545 ประกาศใช้

แผนงานที่ 17 การส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ภารกิจหลัก

1. ประเด็นการปฏิรูปการศึกษาด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน
การเตรียมความพร้อม และพัฒนาขีดความสามารถให้กับบุคลากรทางการศึกษา และสถานศึกษาในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
2. การประสานและระดมความร่วมมือทางสังคมทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะสถานศึกษา

องค์กร ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

3. การปรับวิธีคิด ทักษะคติ และพฤติกรรมของบุคลากรภาครัฐและภาคประชาชน การปรับกลไกมาตรการ ระบบงานและการปรับระเบียบภาครัฐให้สนับสนุนการทำงานตามแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยรูปแบบการพัฒนาแบบองค์รวมที่มีความเป็นศูนย์กลางการพัฒนา

4. การเสริมพลังอำนาจและเสริมศักยภาพกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยการพัฒนาขีดความสามารถให้ประชาชนและชุมชนจัดการศึกษา จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้ด้วยตนเอง

5. การจัดระบบสนับสนุนส่งเสริมให้การดำเนินกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน และกิจกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

6. การยกย่องเชิดชู เพื่อกระตุ้น ส่งเสริม และสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชนและสถานศึกษา ผู้มีผลงานและความสำเร็จในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

7. การพัฒนาระบบติดตาม ประเมินผลและรายงานที่เปิด โอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน

กลุ่มที่ 6 แผนงานเตรียมการและสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษา

แผนงานที่ 18 การประชาสัมพันธ์

ภารกิจหลัก

1. ให้มีคณะทำงาน 1 ชุด ประกอบด้วยผู้แทนของกระทรวงศึกษาธิการ ทบวง และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในนามคณะทำงานประชาสัมพันธ์ปฏิรูปการศึกษา
2. รวมแผนประชาสัมพันธ์ของกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเข้าด้วยกัน ใช้สื่อใช้งบประมาณร่วมกัน
3. เน้นกลุ่มเป้าหมาย เป็น 3 กลุ่ม และเร่งให้ความรู้ความเข้าใจกับทุกกลุ่มด้วยวิธีต่าง ๆ

3.1 กลุ่มเป้าหมายตรง

- ครู อาจารย์
- ผู้บริหารการศึกษา-บริหารสถานศึกษา
- นักเรียน นักศึกษา
- ผู้ปกครอง

3.2 กลุ่มเป้าหมายสนับสนุน

- สื่อมวลชน
- นักการเมือง/ผู้บริหารท้องถิ่น
- ข้าราชการ
- ผู้นำภาครัฐ/เอกชน

3.3 กลุ่มเป้าหมายส่งเสริม

- NGO
- ศิลปิน นักแสดง
- บุคลากรทางศาสนา

4. มุ่งเน้นการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจเป็น TOW way communication

โดยเฉพาะทางวิทยุ โทรทัศน์

5. จัดแถลงข่าวร่วมกันทุกสัปดาห์
6. ปรับแผนให้รัดกุม เป็นช่วงละ 3 เดือน และมีการประเมินแผนทุก 1 เดือน
7. จัดทำแผนเป็น 2 ลักษณะ คือ ด้านนโยบาย งานวิจัย โครงการนำร่องและแผนด้านการปฏิบัติในสู่เครือข่าย

8. เร่งทำเอกสารเผยแพร่เป็นเอกสารเล่มเล็ก อาจเป็นคำถาม คำตอบในเรื่องที่อยู่ในความสนใจ

9. สร้างความตระหนักให้ผู้ปฏิบัติงานทั้ง 18 กลุ่ม จะต้องถือว่าการสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์เป็นกระบวนการหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา

หมายเหตุ แผนการประชาสัมพันธ์ อยู่ระหว่างการจัดทำแผนปฏิบัติการ

แผนงานที่ 19 ปรับปรุงกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ภารกิจหลัก

1. ภารกิจของการสอดแทรกและติดตามผลการพิจารณาในแผนงานต่าง ๆ ที่จะต้องมีการขร่างแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย

2. รวบรวมประเด็น และตรวจสอบประเด็น
3. ประชุมกรรมการร่างเพื่อพิจารณาประเด็นและแนวคิด
4. ดำเนินการขร่างกฎหมาย
5. จัดทำประชาพิจารณ์
6. เสนอร่างกฎหมายต่อคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ให้ความเห็นชอบ

7. เสนอร่างกฎหมายต่อคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาให้ความเห็นชอบ

8. เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา

9. เสนอคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา

10. เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา

11. เสนอร่างกฎหมายต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาพิจารณา

12. ประกาศบังคับใช้เป็นกฎหมาย

การวิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการกับแผนปฏิบัติการหลักของคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่าสาระสำคัญในแผนปฏิบัติการ มีดังนี้

ปี 2542 พิจารณาร่างปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2523 ร่างกฎกระทรวงว่าด้วยการนับอายุการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี การแบ่งระดับ/ประเภท/การเทียบระดับการศึกษา

ปี 2543 จัดทำ/ปรับปรุงพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2525

ปี 2543-2545 เสนอร่างกฎหมายต่อสภาผู้แทนและวุฒิสภา

ดังนั้น การที่จะให้การจัดการศึกษาเกิดผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพต้องมีการประเมินคุณภาพของการศึกษา และทุกฝ่าย ทุกองค์กรต้องร่วมมือกันในการดำเนินงาน ดังที่ราชกิจจานุเบกษา (2543:22-25) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาถ้าหากจะให้เกิดความสำเร็จและมีประสิทธิภาพตามระบบประกันคุณภาพทางการศึกษา ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ องค์กรที่รับผิดชอบจะต้องทำภารกิจ ติดตาม กำกับกับการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งถือว่าการประกันภายใน และองค์กรอิสระต่าง ๆ จะต้องทำการประเมินเพื่อจะได้ทราบถึงการเกิดคุณภาพ ซึ่งถือว่าการประเมินภายนอก และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 23 กล่าวว่า การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ การศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคมได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

(2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(4) ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

(5) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข
มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการความคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอนผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมสื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

ดังนั้น การที่จะให้การดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อให้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพขององค์กรหรือโรงเรียนควรจะให้เทคนิค SWOT (Strength จุดแข็ง Weakness จุดอ่อน Opportunity โอกาส และ Threat อุปสรรค) เพื่อวิเคราะห์โดยลักษณะที่เด่นชัดควรจะหาทางใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยหลักการการบริหารแบบมีส่วนร่วม (AIC) และการวิเคราะห์ชุมชนสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติ และกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจาย

อำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น หรือหลักธรรมรัฐ Good Governance คือให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ตรวจสอบได้ เปิดเผย ถูกต้อง และถูกต้องตามกฎหมาย

จากการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544) แผนการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พุทธศักราช 2542 ต่างก็ได้กล่าวถึงให้ประชาชน ชุมชน ครอบครัว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันทางศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์หรือฟื้นฟู จารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน อีกทั้งระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา บริจาคทรัพย์สิน และทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจทางการศึกษา

กวี กาญจนภา (ชาญชัย ศิลปอวยชัยและคณะ, 2542 : 47) วิจัยเรื่องรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นกับการจัดการศึกษา โดยศึกษาวิวัฒนาการของการปกครองท้องถิ่นในอดีตจนถึง พ.ศ. 2521 ที่มีผลต่อการจัดการศึกษา รวมถึงรูปแบบการจัดการศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจทางการศึกษาซึ่งได้รวบรวมค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องพบว่า

1. การจัดการปกครองท้องถิ่นในระยะแรกไม่มีผลต่อการจัดการศึกษา เริ่มจะมีบทบาทในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา เมื่อมีการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลใน พ.ศ.2476 และมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาอย่างเต็มที่หลังจาก พ.ศ. 2509 เป็นต้นมา เมื่อมีการโอนการศึกษาประชาบาลให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดดำเนินการแล้ว

2. ลักษณะการกระจายอำนาจในการปกครองท้องถิ่นและการจัดการศึกษานี้ไม่มีผลสมบูรณ์เนื่องจากปัญหาข้อขัดข้องทั้งในด้านสถานะตามกฎหมาย การเลือกผู้แทน ความมีอิสระ และทรัพยากร

3. รูปแบบในการกระจายอำนาจทางการศึกษา ตั้งแต่เริ่มมีการจัดการศึกษาอย่างมีระเบียบแบบแผนได้จัดมาแล้วทุกรูปแบบ คือ แบบมอบอำนาจ (ตั้งแต่เริ่ม พ.ศ. 2463) แบบกระจายอำนาจให้ประชาชนโดยตรง (พ.ศ. 2464-พ.ศ. 2477) แบบกระจายอำนาจให้หน่วยปกครองท้องถิ่น (พ.ศ. 2478-2490) และ พ.ศ. 2506-2523) แบบรวมอำนาจ (พ.ศ. 2491-2505)

4. การกระจายอำนาจยึดหลักเอกรูป คือ มีรูปแบบเหมือนกันทั่วประเทศและเกิดขึ้นเพราะรัฐบาลกำหนดให้มีได้เกิดจากความต้องการของประชาชนแต่อย่างใด

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

แคล้ว ทศนพงษ์ (2523) ได้ทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับโรงเรียนชุมชนและองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการบริหารโรงเรียนชุมชนเพื่อวิเคราะห์วิธีการ กระบวนการและขั้นตอนที่จะนำประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนชุมชน รวบรวมข้อมูล โดยวิธีศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย หนังสือ วารสาร เอกสาร ประเภทรายงาน และเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยเรื่องนี้ พบว่า บุคลากรของโรงเรียนและประชาชนทั่วไปยังไม่มีความเข้าใจดีพอเกี่ยวกับแนวคิดของโรงเรียน ชุมชน มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนชุมชนน้อย ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่าสถานะทางเศรษฐกิจของคนไทยซึ่งยากจน ระดับการศึกษาต่ำและการขาดข้อมูลที่สำคัญ เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน ชุมชน ซึ่งได้แก่การนำประชาชนเข้ามาสู่โรงเรียน การเฝ้าความสนใจ การให้ประชาชนมีส่วนร่วม และการจัดตั้งองค์กร

กิตติโชติ ห้อยยี่งู (2527) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อพัฒนาชนบท:การศึกษาเฉพาะกรณีในโรงเรียนถิ่นโอภาสวิทยา กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนและปัญหาที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน

1.1 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ ร่วมมือในกิจการของโรงเรียน ประชาชนมีส่วนร่วม 10 ลักษณะ และลักษณะที่ส่วนใหญ่ระบุว่า เป็นกรรมการ ร่วมประชุม และบริจาคเงิน เหตุที่ประชาชนมีส่วนร่วมส่วนใหญ่ระบุว่า เพราะเป็นผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนนี้เกี่ยวกับข้อควรปฏิบัติสำหรับโรงเรียน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น ส่วนใหญ่ระบุว่า ครู – อาจารย์ควรไปร่วมงานของชุมชน สำหรับการปฏิบัติของผู้บริหารและครู – อาจารย์ ที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนใหญ่ระบุว่า คือการร่วมงานของชุมชนทุกครั้ง

1.2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับบริการจากโรงเรียน กิจกรรมและบริการที่โรงเรียนจัดเพื่อประชาชนมี 15 รายการ และรายการที่ส่วนใหญ่ระบุว่าโรงเรียนได้จัดเพื่อประชาชน ได้แก่ บริการแนะแนวการศึกษาต่อและอาชีพ ให้ทุนการศึกษาสำหรับนักเรียนด้อยโอกาส บริการจำหน่ายสินค้าแก่ประชาชนโดยสหกรณ์โรงเรียน การให้ยืมวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน และการให้ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน กิจกรรมและบริการที่ประชาชนมีส่วนร่วมมี 13 รายการ และรายการที่ส่วนใหญ่ระบุว่าประชาชนมีส่วนร่วม ได้แก่ การยืมวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน และการใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน ในการจัดกิจกรรมและบริการเพื่อประชาชนส่วนใหญ่ระบุว่า โรงเรียนดำเนินการเอง

และร่วมสนับสนุนให้หน่วยงานอื่น ตลอดจนชุมชนดำเนินการและ ครู – อาจารย์ส่วนใหญ่ระบุว่า มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและบริการเพื่อประชาชนโดยช่วยเหลือและบริการเพื่อประชาชน และกิจกรรมและบริการที่ประชาชนต้องการให้โรงเรียนจัดเพื่อประชาชนมี 10 รายการ และรายการที่ส่วนใหญ่ระบุว่า ประชาชนต้องการได้แก่ การส่งเสริมอาชีพของประชาชน

2. ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เกิดจากโรงเรียน ประชาชน และจากส่วนอื่นๆ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากโรงเรียน ส่วนใหญ่ระบุว่า ผู้บริหารโรงเรียนไม่ให้ความสำคัญต่องานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และโรงเรียนไม่ได้ชี้แจงให้ประชาชนทราบหน้าที่ของโรงเรียน และปัญหาอุปสรรคที่เกิดจากประชาชน ส่วนใหญ่ระบุว่าได้แก่ปัญหาประชาชนไม่สนใจในกิจการของโรงเรียน และประชาชนไม่มีเงินจึงไม่สามารถให้การสนับสนุนช่วยเหลือร่วมมือกับโรงเรียนได้

วิระวัฒน์ ไชยคำมิ่ง (2534) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนภายใต้โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เขตชนบทยากจน จังหวัดกาฬสินธุ์ กล่าวว่า บุคลากรทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนต่างก็มีความตระหนักถึงความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโรงเรียนของโครงการอยู่ในเกณฑ์น่าพอใจมากพอ ๆ กัน และมีความคิดเห็นว่าประชาชนมีส่วนร่วมในโรงเรียนน้อยมากหรือไม่มีส่วนร่วมเลย ยกเว้น การช่วยประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของโรงเรียน อีกทั้งบุคลากรทั้ง 2 กลุ่ม คิดว่าจำเป็นต้องแก้ไขในเรื่องงบประมาณสำหรับบริการประชาชน อัตราค่าจ้างบุคลากรในโรงเรียน การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่บุคลากรในโรงเรียน และการขอความร่วมมือเพื่อให้นักเรียนเข้าฝึกงานในสถานประกอบการหรือสถานประกอบอาชีพอิสระ และจำเป็นต้องแก้ไขอย่างยิ่งในเรื่องประชาชนไม่มีเวลาว่าง ยากจน ไม่สนใจในกิจการของโรงเรียน ขาดความรู้ความสามารถ ไม่ทราบรายละเอียดของโครงการและบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

กิตติชัย การโสภ (2536) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) จังหวัดอุดรธานี พบว่า ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพียง 3 ขั้นตอน คือ มีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลในขั้นตอนการสำรวจปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับอาชีพในชุมชน มีส่วนร่วมประชุมเพื่อให้ข้อเสนอแนะในขั้นตอนการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตร และมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรในการนำหลักสูตรไปจัดการเรียนการสอน ส่วนในขั้นตอนการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรขั้นการประชุมเพื่อดำเนินการ ขั้นวิเคราะห์คัดสรรใจเลือกอาชีพ เพื่อนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และขั้นการสร้างหลักสูตร ประชาชนไม่มีส่วนร่วม

บัวผัน ลัดทิดา (2540) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า ศักยภาพของชุมชน ชุมชนมีศักยภาพหลายด้าน ได้แก่

-กลุ่ม/องค์กร ชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มในลักษณะตามธรรมชาติ เช่น กลุ่มเครือญาติ กลุ่มศรัทธาวัดและกลุ่มอาชีพชุมชน และกลุ่มที่รัฐเข้าไปจัดตั้ง เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มหนุ่มสาว แต่กลุ่มตามธรรมชาติมีความยั่งยืนและมีประสิทธิผลมากกว่ากลุ่มที่จัดตั้งอย่างเป็นทางการในการร่วมกันดำเนินการในกิจกรรมของชุมชน

-ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนมีภูมิปัญญาที่ทำให้ชุมชนพึ่งพากันได้ เช่น ระบบการจัดการเหมืองฝาย ซึ่งมีการจัดการน้ำได้อย่างทั่วถึงและยุติธรรม การพึ่งพาและช่วยเหลือกันด้านแรงงาน เช่น การปลูกเรือน ประเพณี การดำนาเกี่ยวข้าว เป็นต้น นอกจากนี้ในชุมชนยังมีความสามารถในการผลิตของใช้ด้วยตนเอง ได้แก่ การทอผ้า อันแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาที่นอกจากจะใช้เองแล้วยังเป็นสินค้าเพิ่มรายได้ด้วย

หน่วยงานของรัฐ ชุมชนมีหน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการในด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตร สาธารณสุข โรงเรียน หน่วยงานเหล่านี้มีส่วนพัฒนาความคิด ความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนเป็นแหล่งความรู้ข่าวสารสำหรับประชาชนได้ศึกษาหาความรู้

สถิตย์ มนิตระ (บัวผัน ลัดทิดา, 2540 : 30) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสังคมไทย แนวคิด ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในอนาคต พบว่ารัฐไม่มีความจริงใจในการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษา ปัญหาที่ตามมาก็คือปัญหาด้านแนวคิดของทั้งผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา และประชาชนที่เห็นว่าเป็นไปไม่ได้ หรือเป็นไปได้อย่างที่ปล่อยให้ประชาชนจัดการศึกษาตนเอง เพราะไม่มีศักยภาพพอเพียง การจัดการศึกษาในอนาคตจะต้องตั้งอยู่บนหลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ประชาชนมีส่วนกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น โดยรัฐต้องลดบทบาทการควบคุมลง เป็นการสนับสนุนแนวคิดนี้จะเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อประชาชนเชื่อมั่นในตัวเองที่จะจัดการศึกษาได้ ดังนั้นแนวทางที่จะจัดการศึกษาโดยการมีส่วนร่วมได้จะต้องมีการณรงค์สร้างสำนึกร่วม โดยการสร้างกระแสน้ำ ชูประเด็น ทำการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย เน้นการกระจายอำนาจ คัดค้านความไม่เป็นธรรมในสังคม รวมจัดตั้งองค์กร ประชาชน ผู้ปฏิบัติงาน องค์กรทางการศึกษา มีศูนย์กลางเพื่อการประสานงาน เช่น สมัชชาประชาชนและรูปแบบอื่น ๆ

วินัย เชื้อเพชร (ชาญชัย ศิลปอวยชัยและคณะ, 2542 : 48) วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของคณะกรรมการหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า หน่วยที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ควรวางแผนหรือวางแผน

ทางพัฒนาบุคคลที่เป็นคณะกรรมการให้พร้อมที่จะปฏิบัติร่วมกัน ในด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน การติดตามและการประเมินผล ซึ่งจะทำให้เกิดแรงจูงใจและความภาคภูมิใจในตนเองที่สามารถปฏิบัติงานได้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พอสรุปได้ว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาประเทศให้มีความพร้อม ความสมบูรณ์ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การจัดการศึกษาที่ผ่านมารัฐเป็นผู้จัดแต่เพียงฝ่ายเดียว ประชาชน ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันทางศาสนา สถาบันสังคมอื่น ๆ ไม่มีโอกาสมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาด้านประเพณี ศิลปะวัฒนธรรมอันดีงาม และภูมิปัญญาท้องถิ่น รัฐแทบไม่ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษา